

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Adunarea festivă dedicată celei de a 40-a aniversări a victoriei asupra fascismului și „Zilei independenței de stat a României”

Joi, 9 mai 1985, a avut loc în Capitală, în prezența Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România și a Doamnei Elena Ceaușescu, adunarea festivă dedicată celei de a 40-a aniversări a victoriei asupra fascismului și a „Zilei independenței de stat a României”.

Cuvîntul de salut adresat conducătorului statului nostru a fost rostit de Domnul Emil Bobu, membru al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R.

Domnul Manea Mănescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., vicepreședinte al Consiliului de Stat a vorbit despre semnificația celor două evenimente hotărîtoare pentru destinele patriei și ale poporului nostru, pentru cauza păcii și colaborării între popoare.

Cuvîntarea a fost urmărită cu viu interes de către toți cei prezenți în Marea Sală a Palatului Republicii Socialiste România, care au aclamat îndelung pentru patria noastră socialistă, pentru harnicul și talentatul nostru popor, pentru conducătorul încercat al destinului națiunii noastre, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu.

Adunarea festivă s-a încheiat într-o însuflețitoare atmosferă de entuziasm și mîndrie patriotică.

S-a exprimat și cu acest prilej hotărîrea fermă a tuturor cetățenilor țării de a cinsti și duce mai departe tradițiile de luptă ale poporului român, de a nu precupeți nici un efort pentru apărarea și întărirea independenței țării, a cuceririlor revoluționare ale poporului.

Redacția

Un moment de seamă din istoria Patriei: Unirea Țărilor Române realizată sub Mihai Viteazul

state care să pornească, așa ca Iancu de Hunedoara, în interiorul Balcanilor și să se îndrepte spre Constantinopol.

Încercările sale de-a obține ajutoare militare de la popoarele vecine, îndeosebi de la principele Transilvaniei și împăratul Germaniei, n-au dus la nici un rezultat. De aceea, și-a dat seama că numai românii din toate cele trei „țări” existente atunci, ar putea începe o luptă comună împotriva turcilor și să ridice împotriva lor și alte popoare asuprite de ei. Drept aceea, în anii 1599—1600, Mihai realizează pentru prima oară în istorie, unitatea politică a teritoriilor românești. La 1 noiembrie 1599 intra triumfal, după alte izbînzii militare, în Alba Iulia, iar în mai 1600 a unit sub domnia sa și Moldova. În urma acestor strălucite victorii, în hrisoavele pe care le va emite de acum înainte se va intitula: „Io Mihail voevod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată țara Moldovei”. Evenimentele care au urmat, cu uciderea sa mișlească pe Cîmpia Turzii, au năruit tot ceea ce realizase marele domn în anii 1599—1600.

Se cuvine să subliniem faptul că Mihai Viteazul a fost un domn cu alese sentimente față de tradițiile poporului din Transilvania și un mare sprijinitor al Bisericii de aici. Interesul lui Mihai pentru românii din Transilvania se vede din sprijinul dat Bisericii ortodoxe. „În anul 1597

(Continuare în pag. a 2-a)

† LUCIAN FĂGĂRAȘANUL
Episcop-vicar

CENTENARUL AUTOCEFALIEI

Festivitățile de la București

Duminică, 5 mai 1985, a fost marcată în mod festiv împlinirea a 100 de ani de la proclamarea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

La ora 9,30, în biserica „Sf. Spiridon” din București a fost oficiată Sf. Liturghie de către un sobor de ierarhi, preoți și diaconi, cu participarea membrilor Sf. Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, a profesorilor de la cele două institute teologice de la București și Sibiu, a consilierilor patriarhali, a membrilor Consiliului Național Bisericesc și a numeroși credincioși.

Au luat parte ca invitați conducători ai unor culte din țara noastră.

La momentul potrivit, P.S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul, secretarul Sf. Sinod, a dat citire Pastoralii adresată slujitorilor bisericești, cinului monahal și binecredincioșilor creștini de către Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, cu prilejul comemorării evenimentului menționat.

Pastorală a fost citită în toate parohiile de pe întreg cuprinsul Patriarhiei Române.

La ora 13 a avut loc, în sala sinodală, ședința solemnă a Sf. Sinod dedicată aniversării a 100 de ani de la recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

A luat parte D-l Ion Cumpănașu, Președintele Departamentului Cultelor.

După deschiderea ședinței, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a dat cuvîntul I.P.S. Mitropolit Teotist al Moldovei și Sucevei, care a rostit cuvîntarea festivă de cinstire a acestui eveniment.

I.P.S. Sa a apreciat recunoașterea autocefaliei ca un act de dreptate și îndreptățire istorică, în același timp.

De dreptate, pentru că Biserica Ortodoxă Română, cea din Țara Românească, Moldova și Transilvania, împărțind viața poporului, adeseori greu încercat, a păstrat neștearsă lumina credinței și duhul ei autentic, patristic și filocalic. Era prin urmare aptă, pe deplin maturizată spre a se putea conduce de sine și spre a-și putea împlini rostul mîntuitor în sinul unui popor pe care l-a asistat întru cele spirituale de la începuturile ființării sale.

De îndreptățire istorică „pentru că poporul român, cucerind independența de stat cu vitejie legendară și cu jertfele fiilor săi a trecut în rîndul popoarelor independente, ca o țară independentă”. Această cucerire istorică impunea un statut bisericesc pe potrivă. „Independența a fost aceea care a înlesnit și grăbit recunoașterea oficială a autocefaliei” — a subliniat I.P.S. Mitropolit Teotist.

Prezentînd în continuare principalele etape ale dezvoltării și organizării Bisericii pe teritoriul patriei noastre, vorbitorul s-a oprit asupra momentului actualului de la 25 aprilie 1885 cînd a fost emis Tomosul patriarhal, care a înțeles: „Biserica Ortodoxă Română să fie și să se zică și să se recunoască de toți neatrînată

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. prof. Dumitru Abrudan

TELEGRAMĂ

Domniei Sale

Domnului NICOLAE CEAUȘESCU

Președintele Republicii Socialiste România

Cu sentimente de aleasă prețuire și deosebit respect, membrii Sfîntului Sinod, întruniți în ședință solemnă pentru comemorarea Centenarului Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu reprezentanți ai clerului și credincioșilor din cele 13 Centre eparhiale, de față fiind și conducătorii ai altor culte religioase din țara noastră, exprimă Domniei Voastre, și cu acest memorabil prilej, grațitudinea și recunoștința lor față de neobosită activitate pe care o consacrați înălțării patriei pe noi trepte de civilizație și progres și pentru triumful păcii în lume.

Este îndeobște cunoscut că marile izbînzii obținute de poporul nostru în perioada ultimilor 20 de ani — pe care pe drept cuvînt și cu mîndrie patriotică o numim „Epoca Ceaușescu” — în înaintarea pe drumul edificării noii societăți, al propășirii necontenite a patriei și al ridicării bunăstării materiale și spirituale a poporului, precum și înaltul prestigiu de care se bucură astăzi România în lume, sînt strîns legate de numele Dumneavoastră, distins bărbat de stat, patriot luminat și om de mare omenie, care v-ați dedicat întreaga viață și activitate slujirii, cu abnegație și devotament, a idealurilor fundamentale ale poporului, cauzei păcii și colaborării internaționale.

Ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române cunosc că, ori de cîte ori poporul român a pășit pe o nouă treaptă a organizării sale de stat, Biserica, urmîndu-și învățătura ei, a îmbrăcat forme noi de organizare în armonie cu realitățile din viața țării. Astfel, marile înfăptuiri din viața poporului nostru: organizarea formațiunilor statale românești, Unirea Principatelor, independența de stat a României și făurirea statului național unitar român, au adus și importante împliniri bisericești, între care organizarea mitropoliilor românești în secolul al XIV-lea, recunoașterea Autocefaliei Bisericii noastre în anul 1885 și ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie în anul 1925.

Călăuziți de exemplul Domniei Voastre, participanții la acest popas sărbătoresc au evocat, cu adîncă emoție, împlinirile Bisericii Ortodoxe Române care, în tot trecutul ei, ca și în cei o sută de ani de la recunoașterea Autocefaliei, a adus întreaga sa contribuție la realizarea aspirațiilor poporului, a năzuințelor lui de unitate, libertate și independență, împlinindu-și, astfel, misiunea sacră de slujire a țării și a neamului românesc.

Cu bucuria sufletească pe care o trăim la aniversarea acestui act istoric din viața Bisericii noastre cu rezonanțe naționale, vă aducem, multe stimate Domnule Președinte, prinos de mulțumire și recunoștință pentru condițiile de deplină libertate religioasă în care se desfășoară activitatea Bisericii Ortodoxe Române, a celorlalte culte și vă încredințăm de întregul nostru devotament, de prețuire și dragostea noastră nemărginită, cîstindu-vă strădanile pe care le depuneți în apărarea păcii în lume și pentru zidirea unei țări noi, frumoase și bogate, liberă, puternică, deplin stăpînă pe soarta sa.

Vă dorim ani mulți și rodnici, plini de sănătate și satisfacții la cîrma neamului românesc, întru gloria și propășirea Patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România.

PREȘEDINTELE SFÎNTULUI SINOD,

† IUSTIN

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

AUTOCEFALIA *

Ce minunat lucru să te conduci după propriul tău cap! Aceasta înseamnă să fii autocefal. Românul nu prea suferă să aibă pe altul pe cap, de unde și vorba „nu sta pe capul meu”, cu mai multe înțelesuri, dar mai ales cu acela de a fi lăsat în pace să-ți vezi singur de capul tău și de treburile tale. A se conduce după propriul său cap, definește însușirea omului de ființă evoluată, liberă, civilizată, însușirea omului dumnezeesc dotat cu rațiune și cu toate instrumentele autoconducerii.

Ne aflăm, în 1885 cînd Patriarhul de Constantinopol ne-a recunoscut formal autocefalia, după Neatîrnarea și Independența din 1877, obținute prin jertfe directe, sâmbie la sâmbie și piept la piept. Anul 1877 a fost anul restaurării demnității noastre românești și omenești, după secole în care a trebuit să-i îndurăm pe turci pe capul nostru ca să putem supraviețui în condiții de vecinătate cu mari puteri imperiale ale vremii care n-au prea făcut exces de iubire față de vecini în istoria lor. Anul 1877 a fost ieșirea din ceea ce nu era chiar o sclavie, dar nu era nici libertate. Sînt cunoscute relațiile noastre cu Imperiul otoman și nu e cazul să mai insistăm acum asupra lor. Am vrea să spunem însă, aici, că după marea victorie din 1877, nu se putea ca Biserica Ortodoxă Română să nu se trezească și ea și să nu dorească să scape și ea de „turcii” ei, care nu erau chiar turci, dar erau tot la Istanbul — vechii Constantinopol, turcit — și în mare măsură cu mentalități asemănătoare. Trebuie să ne imaginăm că în sufletele Sinodalilor ortodocși ardea acum dorința și a independenței și neatrî-

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

* Cuvînt rostit la București cu prilejul sărbătoririi a 100 de ani de la recunoașterea Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

AUTOCEFALIA

(Continuare din pag. 1)

nării bisericești, după ce se obținuseră cele politice. În frământarea lor — care pînă la urmă s-a prefăcut în acțiune și a și dus la autocefalie — trebuie să vedem încă o dovadă a con-simțirii și a con-lucrării Bisericii noastre cu națiunea și cu poporul, tradiție de lungă durată la noi.

Trebuie să facem, cu acest prilej festiv, câteva precizări care vor scoate în evidență o mare asemănare între situația relațiilor noastre bisericești cu Constantinopolul ortodox și hegemon pînă la 1885, și situația relațiilor politice a românilor cu Imperiul otoman pînă la 1877.

Mihail Kogălniceanu, omul providențial al națiunii române în ceasul ei de mare cumpănă și de mari decizii, spunea în Parlamentul de la București, în 1877: „Mai întii de toate domnilor, să ne facem întrebare: ce am fost înainte de declararea războiului? Fost-am noi dependenți către Turcia? Fost-am noi provincie turcească? Fost-am noi vasali ai Turciei? Avut-am noi pe sultanul ca suzeran? Străinii au zis aceasta; noi nu am zis-o niciodată. Noi nu am fost vasali. Sultanul nu a fost suzeranul nostru. Însă, era ceva: erau niște legături sui generis; niște legături care erau slabe cînd românii erau tari; niște legături care erau tari cînd românii erau slabi”. După ce arată că turcii și-au afirmat și arogat cu de la ei putere pretențiuni și drepturi, de noi niciodată recunoscute în fapt, Mihail Kogălniceanu se întreba: „Ne întrebați acum ce sintem? ... Sintem o națiune liberă și independentă”.

Tot așa, prin alte cuvinte dar cu același conținut, s-a pus problema și în 1885, cînd ne-am hotărît să fim autocefali.

Domnilor, ași putea zice și eu, parafrazîndu-l pe Kogălniceanu: fost-am noi vreedată cu totul supuși altora, bisericești? Fost-a Patriarhul de Constantinopol stăpînul nostru? Niciodată. Au existat între noi niște legături sui generis, constînd mai mult din pretențiile Constantinopolului de hegemonie. Noi l-am considerat pe Patriarh întotdeauna *primus inter pares* — primul între egali — și am păstrat cu el numai unitatea dogmatică, așa cum am păstrat-o și cu celelalte Biserici ale Răsăritului, pentru a ne afla în unitatea credinței.

Dar să dăm cuvîntul, mai bine și mai elocvent, unui contemporan, unui membru al Sfîntului Sinod din 1885 și anume învățatului episcop al Romanului Melchisedec Ștefănescu. Iată ce spunea în Senat în ziua de 3 decembrie 1885, printre altele:

„Domnilor, de cum am început a avea pricepere și am putut învîrți un condei în mîna, eu am fost cel dintii care am susținut tare credința noastră națională, că Biserica noastră este independentă, și această credință nu am inventat-o noi cei de astăzi, ea a fost chironomisită (moștenită) (n.n.). Cei ce au cetit istoria știu că noi de veacuri am avut Biserica autocefală. Cînd venea de la Patriarhul (de Constantinopol n.n.) sau de aiurea de undeva vreo pretenție atăcătoare în autocefalia Bisericii noastre, atunci Mitropolii și boerii noștri o respingeau. Și trebuie să știți că Patriarhii în timpii trecuți aveau putere mare. Pentru ce? Pentru că erau aproape de Sultanul... Cu toate acestea, în timpii aceia, cînd se făcea din partea Patriarhiei (de Constantinopol n.n.) vreo

pretenție care atîngea dreptul Bisericii noastre, se respingea (s.n.). Tot așa s-a urmat necontenit pînă astăzi... Eram independenți în lăuntru nostru... Prin Tomosul de recunoaștere a autocefaliei, spune Melchisedec, „toți au recunoscut ceea ce noi recunoscusem de mult”: „Biserica noastră este autocefală pe destinele și pozițiunea sa” (rev. B.O.R. IX, 1885, nr. 11, p. 957—959).

Cit de asemănătoare erau cele două situații! Cele două cuvîntări nu puteau să nu fie și ele asemănătoare. Împrejurări istorice scăpate de sub controlul nostru, ne-au adus în situația de a ne lega la un moment dat — deși la timpuri și din motive diferite — și de Sultani și de Patriarhii de Constantinopol. Am văzut din cuvîntarea episcopului Melchisedec al Romanului că Patriarhii nu erau cu totul în afară de puterea și influența Sultanelor. Aceștia purtau sabie și adesea de sabie lor au căzut capete de Patriarhi! Și dacă în interior Sultanii își exercitau puterea și asupra Patriarhilor, în exterior îi ajutau să fie și ei un fel de Sultani ajutîndu-i în dorința de stăpînire și prin Biserica. Același lucru îl făcuseră și Împărații bizantini înainte de 1453, anul cînd Sultanii au luat locul Împăraților, după căderea Constantinopolului.

În ceea ce ne privește pe noi, legătura cu Patriarhia de Constantinopol nu ne-a făcut în perioada premergătoare anului 1885 vreun bine notabil. Tot așa a fost și cu celelalte Patriarhii răsăritene. Mai mult i-am ajutat noi pe dînsii, decît ei pe noi, considerîndu-i noi pe ei căzuți sub stăpînire necreștină și în nevoie. E și aceasta o dovadă a unor stări de lucruri deosebite, în orice caz nu de o supunere cum pretindeau ei și alți străini. Mărturiile despre generozitatea noastră și de conștiința domnitorilor noștri de apărători ai creștinătății — sarcină asumată după căderea Bizanțului — sint peste tot: la Athos și în tot Orientul, pînă departe în muntele Sinai.

Autocefalia, declarată formal în 1885, ne-a redescoperit autonomia străbună, avută în fapt dacă nu în drept, și ne-a re-pus în funcție ca pe un drept acum recunoscut de toți, propriul nostru sistem de conducere, capacitatea de a ne vedea noi înșine de noi, prin capul nostru. Și, de atunci încocoace, s-a dovedit că o putem face. Chiar mai bine decît o făceam cînd aveam pe alții pe capul nostru.

Astăzi serbăm evenimentul cu solemnitatea cuvenită și ne bucurăm că o facem în lumina și a sărbătorilor naționale, 9 mai 1877 și 9 mai 1945, zile cînd am obținut, de două ori, Neatîrnarea și Independența, odată de turci, a doua oară de nazism.

Sărbătorim autocefalia în România de azi, în care esența tuturor preocupărilor e proclamarea continuă și apărarea fermă a Independenței, a Neatîrnării de nimeni, a Suveranității naționale. Și adăugăm în viața noastră creștină a Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

Sărbătorim într-un climat de consens național și bisericesc idealuri realizate în 1877, în 1885 și 1945 care ne fac să stăm cu fruntea sus ca români și ca ortodocși, și ne țin deschise perspectivele propășirii și ale împlinirilor.

Festivitățile de la București

(Continuare din pag. 1)

și autocefală, administrîndu-se de propriul și Sfîntul ei Sinod”.

„Pînă aici — apreciază I.P.S. Sa — a fost o cale lungă și anevoioasă, calea dreptei credințe și a roadelor ei de iubire statornică a lui Dumnezeu și a oamenilor, cale bătătorită de episcopi, monahi, învățați și martiri pentru Hristos, de-a lungul și de-a latul ținuturilor locuite de strămoșii noștri daco-romani”.

După ce s-a referit și la al doilea act însemnat din viața noastră eclesiastică: ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie, I.P.S. Sa a prezentat, în final, însemnatele realizări înscrise în viața Bisericii noastre străbune, în perioada care a urmat proclamării autocefaliei și în mod special în această epocă de așinci transformări innoitoare în viața poporului nostru.

I.P.S. Sa a evidențiat contribuția deosebită pe care a adus-o Biserica Ortodoxă Română, prin ierathii, clerul și credincioșii ei la promovarea ecumenismului contemporan, a cauzei păcii și colaborării internaționale.

La încheierea ședinței solenne a Sf. Sinod, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a dat citire telegramelor adresate Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România. Textul telegramelor a fost aprobat în unanimitate.

S-a întocmit, de asemenea, un act sinodal, dedicat evenimentului, care a fost înscris în condica sfîntă a Patriarhiei Române și semnat de către toți membrii Sf. Sinod.

La orele 14 a avut loc o agapă, la palatul patriarhal. În acest cadru a rostit o cuvîntare I.P.S. Mitropolit al Ardealului (cuvîntarea se publică în prezentul număr al „Telegrafului Român”).

Din partea oaspeților au luat cuvîntul P.S. Episcop Ioan Robu al Arhiepiscopiei Romano-Catolice București și Eminența Sa D-I Episcop Nagy Gyula al Episcopiei Reformate din Cluj-Napoca.

Aducînd salutul clerului și credincioșilor pe care îi reprezenta, P.S. Episcop Ioan Robu a spus între altele: „Sînt bucuroși să particip la această sărbătoare a Bisericii Ortodoxe Române surori și mă declar impresionat de frumoasa evocare de trăire creștină de pe teritoriul țării noastre încă din primele veacuri, evocare făcută în cuvîntarea festivă a I.P.S. Mitropolit Teoctist. Departele de noi în timp, științii martiri și mărturisitori care au trăit pe aceleași meleaguri ca și noi ne-au lăsat exemplul urmării și slujirii lui Hristos”.

D-I Episcop Nagy Gyula a apreciat ca un lucru întru totul firesc proclamarea autocefaliei, dat fiind faptul că: „Biserica Ortodoxă Română a păstrat timp de secole apa limpede a izvorului Evangheliei, a cercetat cu rugăciuni necontenite voința lui Dumnezeu, îndeplinindu-și sarcinile cu o slujire responsabilă, potrivit Evangheliei”.

Semnele acestei slujiri — a arătat Eminența Sa — sînt vizibile în aceea că: ea întotdeauna a revendicat și a exercitat cu conștiință fermă independența sa;

ea însăși și-a determinat legile sale bisericești interne, ordinea, organizarea, cîrmuirea, păstoria credincioșilor, adoptînd limba poporului său, a națiunii sale în serviciile religioase. A folosit obiceiuri și motive caracteristice locale-naționale în arhitectura sa, în pictura bisericească, în ornamentare și în muzica bisericească. A tipărit cărți bisericești de doctrină sau de cult, s-a îngrijit de pregătirea preoților, păstrînd întotdeauna legături bune și strînse cu celelalte Biserici ortodoxe naționale autocefale... ca și cu toate Bisericele creștine din țară și de peste hotare”.

În final a vorbit I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului care a evidențiat un adevăr confirmat pe deplin de istoria noastră milenară și anume că dacă ne-am preocupat permanent de independența noastră sub toate aspectele, dacă am dorit fierbinte să ne conducem după propriul nostru cap, nu este mai puțin adevărat că „nu ne-am făcut niciodată de cap” — cum glăsuiește un proverb al poporului nostru. N-am fost adică extremiști nici exclusiviști. Ca națiune și ca Biserica ne-am alimțat deopotrivă pașnici, manifestînd un respect adînc față de independența și suveranitatea altor popoare și altor Biserici, iar la noi în țară am cultivat cele mai bune raporturi cu naționalitățile conlocuitoare, cu celelalte culte cu care împreună am promovat noua formă de bună conviețuire și colaborare a ecumenismului practic.

Episcopul Grigorie Gheorghe Comșa

50 DE ANI DE LA TRECEREA SA LA CELE VEȘNICE

Descendent dintr-o familie de învățători români din localitatea Comana de Sus — Făgăraș, viitorul episcop al Aradului vede lumina zilei la 13 mai 1889. Școala primară o face în comuna natală. Între anii 1900—1908 urmează liceul de stat din Făgăraș, iar după obținerea bacalaureatului, urmează Institutul teologic la Sibiu, unde, în timpul celor trei ani de studii, a avut calitatea de bibliotecar și vicepreședinte al Societății de lectură „Andrei Șaguna”, dovedind frumoase aptitudini publicistice. Încă din anii 1910 devine colaborator al revistei „Telegraful Român”.

Consistoriul mitropolitan, apreciînd înclinația sa spre carte, cit și dragostea față de Biserica și neam, îi acordă o bursă la Budapesta pentru a studia Dreptul. După terminarea facultății, devine doctor în Drept. Paralel, studiază și la Facultatea Teologică catolică din capitala maghiară. Revine, apoi, la Sibiu unde, la 10 octombrie 1915, este hirotonit diacon pe seama catedralei mitropolitane. I se încredințează pentru un an conducerea „Telegrafului Român” și funcționează totodată ca profesor de religie la Gimnaziul de stat din Sibiu, îndeplinind și funcția de secretar al Fundației „Emanuil Gojdu”.

Între 1920—1921 își continuă studiile la Facultatea de Teolo-

gie din București, devenind licențiat. Ulterior obține titlul de Doctor în Teologie.

La 3 mai 1925 a fost ales episcop al Aradului. La mănăstirea Sinaia este tuns în monahism.

La 14 iunie 1925 în catedrala mitropolitană din Sibiu este hirotonit întru episcop de către mitropolitul Nicolae Bălan și episcopii: Vartolomei al Rîmnicului — Noului Severin și Iosif Bădescu al Caransebeșului, precum și de Arhiepiscopul Filaret Musta de la Caransebeș. Încăunarea la Arad a avut loc la 12 iulie 1925.

În perioada respectivă, un pericol destul de mare pentru legea străbună îl reprezenta sectarismul. Pentru combaterea acestui flagel ce atenta la „unitatea sufletească” a neamului, a folosit toate mijloacele pastorale: vizitații canonice, editarea și distribuția de broșuri religioase, predici pastorale și misionare, înființarea unui fond de propagandă religioasă „Grigorie Episcopul” etc.

Datorită activității sale pe plan bisericesc, cultural și misionar a fost ales membru de onoare al Academiei Române, al „Ateneului N. Iorga”, al Academiei Artelor Frumoase din Timișoara, al Societății Scriitorilor Români, etc. (Continuare în pag. a 3-a)

Preot Zaharia Gh. Iova

Un moment de seamă...

(Continuare din pag. 1)

ridică la Alba Iulia o mănăstire, lîngă zidul cetății, unde a fost înmormîntat Aron vodă al Moldovei”. Ea va fi și locul de reședință a mitropolitului „Ioan vlădica ot Bălgrad”. Preocupat de întărirea și dezvoltarea vieții spirituale a ctitoriei sale, „în 1597 Mihai trimite aici ca egumen pe clericul călugăr Serghie de la Tismana”. La Brașov trimite, în calitate de ajutor de protopop, pe preotul Neagoslvav (din satul copilăriei lui), care va osteni un timp la biserica Sf. Nicolae din Schei. Cit i-au „îngăduit împrejurările” el „a însemnat un sprijin real acordat tuturor comunităților românești care alcătuiau majoritatea populației”, mărturisesc documentele vremii.

În anul isprăvirii ctitoriei sale, de la Alba Iulia, a fost îngropat acolo vornicul Danciu din Brîncoveni, tatăl viitorului domn Matei Basarab. După părerea unor istorici români, în această bisericuță ar fi fost așezat spre veșnică odihnă și trupul marelui Domn, iar capul i-a fost dus la mănăstirea Dealu, lîngă Tîrgoviște. Primul care a menționat acest lucru a fost cronicarul Gheorghe Brancovici († 1711), fratele mitropolitului Sava al Ardealului, care a putut cunoaște acest lucru de la oamenii în viață, care vor fi cunoscut exact cum s-au petrecut lucrurile. Este regretabil că biserica lui Mihai, din Alba Iulia, n-a dăinuit multă vreme. Autoritățile habsburgice, după ce au cucerit Transilvania, au dat dispoziții ca ea să fie distrusă (1714).

Această soartă tristă au avut și celelalte ctitorii ale sale ardelenice și anume bisericile din Făgăraș și Lujerdiu în județul Cluj, despre care amintesc mai multe izvoare contemporane. Tot așa, se știe sigur că el a ajutat străvechea mănăstire de la Rîmeț (jud. Alba) și biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului în jurul căreia activase, cu puțin timp înainte, diaconul tipograf Coresi. Acestei biserici i-a făcut o frumoasă danie familia sa (doamna Stanca și copiii Pătrașcu și Florica), ca dar după moartea sa, în 1602, și anume moșia Micșănești din județul Ilfov.

Mai pomenim aici și faptul că la stăruințele lui Mihai Viteazul egumenul Serghie de la Tismana, apoi un timp la Alba Iulia, a fost numit episcop în Muncaci, avînd jurisdicție și peste credin-

cioșii români din Maramureș. S-a arătat interesul său pentru soarta preoților ardeleni. La rugămintea lui, Dieta Transilvaniei a hotărît ca acești preoți să fie scutiți de toate sarcinile iobăgești. Din această pricină, preoții ardeleni l-au sprijinit în toate acțiunile sale întreprinse după cucerirea Ardealului. Ne dovedește acest lucru o altă hotărîre a Dietei, luată după uciderea lui, potrivit căreia toți călugării și preoții români care-l ajutaseră, să fie expulzați din Ardeal.

Această atitudine binevoitoare a manifestat-o și pentru Biserica din Moldova, îndată după ce a ajuns domn al acestei țări. Pentru că mitropolitul și episcopii de Roman și Rădăuți s-au refugiat în Polonia, ca familia domnitoare a Movileștilor, domnul unirii a convocat un sinod de arhierie care au hotărît să aleagă ierarhi noi, în locul celor care-și părăsiseră țara. Astfel, la cirna Mitropoliei a fost pus Dionisie Rally Paleologul, care se dădea drept descendent al împăraților Paleologi și care era un sfetic al domnitorului: la Roman a fost ales Filotei, iar la Rădăuți Anastasie Crimca, marele cărturar și caligraf, viitor mitropolit al țării și ctitor al Dragomirnei.

Înseamnă că domnul „unirii” a intenționat să aibă nu numai o singură țară, a tuturor românilor, ci și o Biserică organizată, care să slujească interesele poporului său. Poate că în planurile sale, el se va fi gîndit și la organizarea unitară a Bisericii românești de pretutindeni. Ucis pe Cimpia Turzii la 9/21 august 1601, se va reveni la situația anterioară politico-socială. Cu toate acestea, domnia lui Mihai Viteazul a lăsat urme adînci în conștiința românilor de pretutindeni. Faptele sale de vitejie au inspirat pe ostașii români care au luptat în cursul Războiului de independență din 1877, în primul război mondial, în 1916—1918 și în războiul antihitlerist, de la încheierea căruia se împlinesc tocmai acum 40 de ani. Faptele lui vor însufleți mereu pe toți fiii neamului românesc ca să nu-și uite originea, să nu-și uite limba, să nu-și uite credința strămoșească, să nu uite pămîntul în care s-au născut.

Vetre de spiritualitate ortodoxă românească

SCHITUL DURĂU

Din cele aproape 20 de mănăstiri, schituri, sihăstrie și chilii existente pe masivul Ceahlău, începând din vremea geto-dacilor și până în zilele noastre, singura care mai supraviețuiește cu viață monahală, este Durăul. Unele au dispărut, iar altele sînt azi biserici parohiale.

Începuturile schitului Durău, care administrativ aparține ca și celelalte mănăstiri din zonă Mitropoliei Moldovei și Sucevei, cu conducere proprie, se pierd în bogate legende, tradiții ori folcloristica localnicilor. Tradiția păstrată din om în om și consacrată ulterior pe o placă mare de marmoră, aplicată pe unul din pereții exteriori ai bisericii, amintește de existența aici a unei străvechi sihăstrie și mai apoi a unui schit de maici condus pe la 1600 de maica Mariana, călugărită Melania, zice-se fiică de voevod moldovean. După unii ar fi vorba de Vasile Lupu, al cărui frate hatmanul Gheorghe pe la 1639, ridică și el în apropiere o biserică de piatră, rămasă pînă azi în istorie cu numele de „Palatul Cnezilor”. Întrucît muntele era împinzit de sihaștri, care după Sf. Liurgie se retrăgeau în sălbăticia locurilor pentru asceză severă, nu cunoaștem prea multe lucruri despre ocupația maicilor. Postul aspru, rugăciunea, meditația, citirea pravilei trebuie să fi fost ocupația lor de căpetenie. Oricum, pe la 1779, este amintită în documentele vremii o altă stareță Nazaria, care spre anii 1800 se retrage cu toată obștea de aici în munții Văratecului, punînd bazele primei așezări de călugărite aici, lăsînd locul lor, de la Durău pustnicilor, doritori de sihăstrie de la mănăstirile Hangu, Neamț și Secu. Astfel, trei călugări mai înstăriți, veniți de la Neamț și Secu, pe nume Ghervasia, Pimen și Macarie ajutați de unii negustori din împrejurimi, ridică în locul bisericeții de lemn, în care slujiseră maicile timp de aproape 200 de ani, actuala biserică din piatră, între anii 1830—1835. Tabloul votiv din biserică arată pe acești trei călugări ținînd în mîini macheta actualiei bisericii, întocmai ca formă și plan cu cea de lemn. Planul bisericii în formă de cruce, este cel obișnuit cu elemente specifice stilului moldovenesc, împrumutînd în exterior și ceva din neoclastic. De dimensiuni mari, biserica are împărțirea tradițională în pridvor, pronaos, naos și altar, deasupra acoperișului de tablă avînd trei turle înalte, care se proiectează cu multă grație pe fondul verde-cenușiu al Ceahlăului. Cinci ferestre laterale și altele două în pridvor dau bisericii o luminozitate deosebită. Pridvorul s-a pictat de meșteri anonimi, în tempera, la 1835. Aceiași meșteri anonimi au pictat și icoanele din catapeteasmă, o frumoasă operă de artă, sculptată în lemn de tei. Afară de „Judecata de apoi” scena centrală de pe un întreg perete, una dintre cele mai izbutite realizări ale genului, în pridvor mai avem scene biblice ca: „Ruga din Ghetsimani, Învierea lui Lazăr”, cuvioși, tabloul votiv, mitropolitul Veniamin Costache, cel care sfințește biserica, etc. Intrarea din pridvor în pronaos se face printr-un frumos portal de marmoră albă, lucrat la Constantinopol, pentru „Sihăstria Durăul din muntele Pionul, în anul 1835” — așa cum glăsuiește inscripția de deasupra ușii. Întrucît mitropolitul Veniamin Costache supune mănăstirea Hangu de care aparținea la acea vreme și Durăul, mănăstirii Văratec, intenționa să aducă aici maici. Opoziția călugărilor și a celor care ajutaseră la ridicarea noii biserici, fac ca aproape o sută de ani biserica să rămînă nepictată în interior, pînă la 1935, cînd doctorul Paul Gotcu — mare admirator al Durăului, se împrietenește cu N. Tonitza și pune la cale pictarea bisericii. Și ceea ce conferă Durăului o deosebită valoare artistic-națională este tocmai pictura în ceară de Tonitza, ajutat de studenții de la belle-arte din Iași printre care Corneliu Baba, Petre Hirtopeanu, Călin Alupeș, Varahil Moraru, M. Cămăruț, N. Popa,

etc. Tonitza privind cu un ochi în Bizanț unde sfinții erau prezentați aproape transfigurați a luat de aici frumosul psihic, iar cu celălalt ochi privind în apus a luat de aici frumosul fizic, realizînd astfel un stil al lui, cu totul aparte, nu copiat și nici împrumutat. Păreră unanimă a specialiștilor și chiar a noastră, cei care poate ne pricepem mai puțin la artă, este că Tonitza s-a debarasat total de vechile canoane hieratice, folosînd îndeosebi elemente specifice zonei: flora și fauna Ceahlăului, deschizînd orizonturi noi în pictura religioasă a vremii. Totuși, păreră noastră este că ceea ce a realizat marele maestru la Durău, nu trebuie socotit neapărat rezultatul unui nonconformism, care vizează oricum originalitate, ci este un crez al pictorului de a crea o artă pur românească, de la care el nu va abdică niciodată. Tonitza folosește foarte multe elemente specifice zonei, umanizînd la maximum scenele biblice. Folosind culori diluate în ceară, lasă impresia vagă că pictura ar fi numai schițată și neterminată. Realismul, umanizarea personajelor biblice, localizarea lor în mediul ambiant, cit și surprinzătoarele efecte de lumină, obținute prin folosirea encausticii, dau Durăului o notă cu totul specifică. Și așa cum Grigorescu a pictat pe Maica Domnului folosind de model cea mai frumoasă femeie din zonă, tot așa Tonitza la Durău în locul păstorilor din țara sfîntă, în scena Crăciunului pictează țărani de pe valea Bistriței sau dacii de altădată, îmbrăcați cu cămăși albe pînă la genunchi, cu bondițe, încinși cu chimire, purtînd opinci în picioare și bărbi patriarhale. Sînt și azi localnici care își recunosc bunicii în pictura de la Durău. Și tot aici, la strana dreaptă, în scena Nașterii Mîntuitorului Hristos, Tonitza face de o parte și alta a geamului, ca decor, masivul Ceahlău, care, în colțul din dreapta, înspre altar se profilează la orizont, în toată mărția sa. Nu lipsesc de aici nici florile stilizate, ale Ceahlăului, între care „Floarea de colț”, precum și turmele de mioare. În scena Paștelui, în spatele soldaților romani care străjuiesc mormîntul se înalță creasta Carpaților. Doi dintre soldații romani sînt pictați cu bărbi, sugerînd etnogeneza noastră, din daci și romani. Ceea ce atrage atenția în mod deosebit, atît la pruncul Iisus din scena Crăciunului, cit și în scena „Adormirii Maicii Domnului”, unde Mîntuitorul Hristos ține în mîini sufletul Maicii Domnului, sînt, specific lui Tonitza „ochii de copil”. Afară de cele două scene amintite, Nașterea și Învierea, pictura de la Durău mai cuprinde scena Adormirii Maicii Domnului, Botezul, Pogorîrea Sf. Duh, pe cupole Sf. Treime, Pantocratorul și Sf. Fecioară cu Pruncul, evangheliștii și simboalele acestora, sf. ierarhi (în altar), medalioane cu chipurile unor sfinți, în număr de șaisprezece; ingeri, heruvimi și serafimi, precum și ochiul lui Dumnezeu. Afară de biserică, așezarea monahală de la poalele bătrînului Ceahlău, mai cuprinde: o clopotniță de lemn cu trei nivele și casa mitropolitului Veniamin Costache — ambele monumente istorice, construite la începutul secolului trecut, o clopotniță din piatră de la începutul sec. XX, care adăpostește și un paraclis cu hramul „Schimbarea la Față” frumos pictat în stilul encausticii lui Tonitza. Aici avem o colecție de icoane vechi provenind de la fostul schit Cerebuc, date a fi din sec. XV—XVI. La ultimul nivel sînt cele șapte clopote. În incintă sînt și alte două case de lemn, în stil țărănesc, acoperite cu șită. Monahii oficiază zilnic cele 7 laude, întrețin biserica, împletind munca cu rugăciunea, făcîndu-se tuturor toate.

Protos. Ștefan Gușă

P S A L M

al Sf. Grigorie de Nazianz (329—390)

Cum aș putea slăvirea din toate cîte sînt
s-o-ncheg în glăsuirea mea, fără de cuvînt,
cînd iarăși mărginirea să Te cuprîndă-ncearcă,
în gînd și în simțire? Tu, totdeauna, parcă,
Te lămuriești în fire, fără să-ți spui pe nume,
fiîndcă-a Ta iăptură-i dincolo de-astă lume.
Zidirea însă-ntr-însa răsîrînge slava Ta
și-n sinea ei și-o poartă, ca jarul într-o stea.
Spre Tine se înalță de-apururi rugăciuni,
că viața dreaptă-i ca un sobor sfînt de minuni,
și Tu cuprinzi înaltul și-adîncul, ca o mare,
și ești etern într-altă solemnă-nsingurare.
Prin Tine tot viază și tot prin Tine moare,
cum curg pe ceruri păsări și pe pămînt izvoare,
și știi că Tu ești unul și-n trei că ființezi
și în oglinda lumii pe Tine Tu Te vezi.
Avînd altele nume, cum să Te mai numesc,
cînd un sodom de veacuri mărîrea și-o vestesc?
Mă miruiește-n taină, la margini de cuvînt,
ca să te cînt întruna, cum am eu legămînt.

(Traducere de Pr. prof. Petru Rezuș)

Misiunea Bisericii la „națiuni”

Ortodoxia, păstrînd tradiția apostolică, este o comuniune de Biserici locale, adică cu jurisdicție limitată, autonome și autocefale, adică cu sinod propriu și conducere de sine, care se află în simfonie unele cu altele formînd o unică Biserică conciliară. Tocmai de aceea, Ortodoxia n-a acceptat o „supra-Biserică” sau o ierarhie recunoscută universal. Chiar dacă anumite centre patriarhale, stabilite în fostele capitale imperiale, respectiv, Roma și Constantinopol, au obținut anumite privilegii (de pildă, patriarhul de Constantinopol are acum dreptul de a convoca conferințe panortodoxe, după consultare cu conducătorii celorlalte Biserici autonome și autocefale), acestora nu li s-a concedat vreodată un primat asupra Bisericii universale, nici dreptul de a interveni în afacerile interne ale celorlalte Biserici. Ortodoxia n-a acceptat nici teoria celei de a „treia Rome”, teorie care ar duce la pretenția la supremație a oricărei capitale politice.

De asemenea, Ortodoxia n-a recunoscut o succesiune a episcopilor de Roma de la Apostolul Petru, care le-ar da dreptul să se intituleze episcopi ai Bisericii universale, aceasta nu numai din cauza că un episcop al lui Petru la Roma nu poate fi probat, ci și pentru că autoritatea concedată de Hristos lui Petru nu putea să aibă acest caracter.

Sistemul conciliar și ecleziologic în care se află Bisericele ortodoxe locale presupune nu numai jurisdicție limitată, ci și identificarea fiecărei Biserici locale cu propriul ei popor la care a fost trimisă, în sens de națiune particulară, după principiul: „Episcopi din fiecare națiune (ethnos) trebuie să recunoască pe primul dintre ei în calitate de întîistătător (Al 34-lea canon apostolic). Deoarece Ortodoxia a conceput misiunea Bisericii „la națiuni”, ea n-a imaginat o Biserică universală independentă de națiuni și popoare particulare. În perioada sinoadelor ecumenice, perioadă de referință pentru istoria Bisericii ecumenice, cele cinci patriarhate autocefale (Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia, Ierusalim) au fost organizate după principiul teritorial și etnic. Acestea au rămas autonome și autocefale chiar atunci cînd teritoriile lor au fost încorporate în aceeași unitate statală, deoarece s-a respectat caracterul lor național.

Acest fapt se explică mai ales prin aceea că Biserica Ortodoxă a organizat un anumit fel de misiune, anume *misiunea la națiuni*. Această concepție misionară are o bază teologică profundă: Dumnezeu sfințește nu numai ființele umane luate în mod individual, ci și creația lăuată ca un întreg, umanitatea în realizarea ei etnică și în configurația ei culturală și istorică. De aceea Biserica Ortodoxă s-a adresat „neamurilor”, adică grupurilor etnice constituite ca atare, afirmînd identitatea lor, transfigurînd particularitatea lor.

Istoria Bisericilor locale sau naționale, inclusiv Biserica Ortodoxă Română, trebuie deci să fie înțeleasă în lumina acestei practici misionare unice: misiunea la națiuni. Ecleziologia autonomiei și autocefaliei se bazează și pe această realitate misionară. În orice caz, ecleziologia ortodoxă nu poate fi acomodată cu misionarismul tardiv al societăților misionare occidentale, care n-au înțeles sensul „misiunii la națiuni” practicată de ortodocși, urmîrind fie convertirea individuală (protestanții), fie plantarea de unități ecclesiastice în teritorii necreștine, ca extindere geografică a Bisericii romane (catolicii).

Patriarhia Română a revendicat dreptul de a practica jurisdicția sa asupra parohiilor române constituite în afara limitelor recunoscute, mai întîi, fiind că acestea nu sînt stabilite pe teritoriul altei Biserici autocefale, apoi, pentru că acestea au fost înțelese ca extindere misionară și pastorală la credincioșii de aceeași națiune.

Astăzi toate Bisericele Ortodoxe locale au jurisdicție în limitele statelor din care fac parte, avînd la bază pentru organizarea lor ierarhică și pentru autocefalia lor canonică, originea etnică, naționalitatea credincioșilor dintr-un teritoriu limitat recunoscut. Ambele principii, teritorial și etnic, au fost, în decursul istoriei, interpretate și aplicate în mod foarte divers și chiar contradictoriu. Dar Biserica Ortodoxă n-a tolerat nici *filetismul*, adică îngroșarea elementului etnic pînă la șovinism și ura de rasă, cu excluderea, din motive politice, a altor grupuri de aceeași națiune, nici pretenția unei anumite Biserici locale la jurisdicție exclusivă în țări străine, adică diaspora (cazul Patriarhiei de Constantinopol), nici stabilirea unei Biserici autonome și autocefale pe teritoriul altei Biserici autonome și autocefale (cazul Bisericilor uniate: maronită, melchită și siro-iacobită din Damasc, Siria).

Pr. prof. Ion Bria

Episcopul Grigorie Comșa

(Continuare din pag. a 2-a)

A fost un colaborator permanent al revistelor: „Biserica și Școala” și „Revista Teologică”.

Pentru întărirea vieții religioase a întemeiat „Biblioteca creștinului ortodox” și „Biblioteca preotului ortodox”.

Episcopul Gr. Comșa a fost un vrednic vestitor al cuvîntului dumnezeiesc. El arăta că „toate aceste predicii sînt meaită să țină locul Nostru întru învățarea iubitelui cler și popor. Dintre cele mai importante lucrări ale sale cu caracter pastoral și misionar pot fi amintite: „Predici pentru toate duminicile de preste an și alte ocaziuni”, în 1918, în colaborare cu Gh. Maior; „Predici la sărbătorile bisericești” — 1925; „Venii la Hristos. Predici la toate duminicile anului bisericesc” — 1926; „De la leagăn pînă la moarte” — 1927; „Haina de nuntă” — 1935, apărută la Arad, la care se adaugă „Istoria predicii la români” — 1918, apărută la București, care este prima încercare în acest sens din literatura noastră bisericească. La acestea se adaugă zecile de titluri ale unor broșuri religioase — toate editate întru întîmpinarea prozelitismului sectar cu care era confruntată eparhia.

Episcopul Gr. Comșa a fost și un însuflețit patriot. El a venit pe scena vieții bisericești dintr-o regiune care cunoscuse din ve-

chime o permanentă legătură cu „Țara”, în care erau vii tradițiile de luptă ale unei populații mîndre de trecut și încrezătoare în viitor.

În anii războiului, împărtășește soarta preoțimii române din Transilvania.

După realizarea unității naționale este numit secretar de resort la Președinția Consiliului Dirigent de la Sibiu. Peste un an trece în serviciul Ministerului Cultelor și Artelor, ajungînd chiar director general, post în care va rămîne pînă la alegerea sa ca episcop al Aradului (pr. Gh. Lițiu, „Episcopii Eparhiei Aradului în vremea celor 70 de ani ai Calendarului Eparhial, 1878—1948”, Arad, 1947, p. 1—3).

Gr. Comșa se dovedește a fi și un precursor al ecumenismului. Pe această linie se înscrie vizita pe care i-o face episcopul catolic de Alba Iulia, Carol Gustav Majlach la 5 aprilie 1926, la reședința episcopală din Arad, iar ulterior și alții.

În aprilie 1935 se îmbolnăvește grav, iar după o scurtă suferință, se stinge din viață în ziua de 25 mai 1935 fiind înmormîntat în gropnița vlădicilor arădeni de la mănăstirea Hodoș-Bodrog.

I-a fost scurtă viața, în schimb pe atît de bogată activitatea — fapt pentru care posteritatea îl pomenește cu pietate, păstrîndu-i vie memoria.

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

SIBIU

Joi, 11 aprilie 1985, la slujba de seară I.P.S. Mitropolit Antonie a citit două din cele douăsprezece pericope evanghelice, cuvânt de învățătură rostit P.C. prof. V. Mihoc.

După ce au vizitat Institutul Teologic Universitar din Sibiu, la sfânta slujbă a participat și un grup de peste 20 studenți și profesori de la Facultatea de Teologie din Groningen—Olanda, conduși de prof. dr. I. Roldanus. Vineri, slujba prohodului a fost săvârșită de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. Cuvânt de învățătură a rostit P.C. prof. onor. T. Bodogae. Duminică, 14 aprilie 1985, slujba Invierii precum și Sfânta Liturghie au fost săvârșite de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care, la priceasă, a prezentat credincioșilor, scrisoarea pastorală trimisă tuturor parohiilor din Arhiepiscopia Sibiului cu prilejul Invierii Domnului din acest an. Seara la ora 18 în catedrala mitropolitană din Sibiu, I.P.S. Mitropolit Antonie a săvârșit vecernia Sfintelor Paști sau „Invierea a doua”, în cadrul căreia pericopa evanghelică a fost citită în 12 limbi. La sfârșitul sfintei slujbe, înalt Prea Sfințit Sa a hirotesit întru iconomi-stavrofori pe P.C. profesori I. Moldovan și V. Mihoc, după care a rostit un cuvânt de învățătură.

Luni, 15 aprilie 1985, a doua zi de Paști, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a săvârșit sfințirea bisericii din parohia Crihalma, prot. Făgăraș, careia i s-au făcut reparații generale și a fost îmbrăcată într-o frumoasă haină picturală. În cadrul Sfintei Liturghii ce a urmat I.P.S. Sa a hirotonit întru diacon pe teologul I. Roman, iar după Sfânta Liturghie C. prot. Alexe Apopii, parohul local, pentru munca depusă a fost distins și hirotesit „iconom”.

Duminică, 21 aprilie 1985, a avut loc sfințirea bisericii noi, cu hramul Sf. Nicolae, din parohia Dacia, prot. Rupea, această micro-catedrală din zonă, ridicată cu ajutorul Sf. Patriarhiei, la Centrul arhiepiscopesc Sibiu și jertfelnicia credincioșilor, îmbrăcată într-o frumoasă haină picturală, executată de doamna Ursu, preot paroh fiind Gh. Rusu. Slujba sfințirii a fost săvârșită de P.S. Episcop-vicar Lucian Făgărașanul, de față fiind și reprezentanți ai comunității evanghelice din localitate, în frunte cu D-I Dootz Michael. Cuvânt de învățătură a rostit apoi P.S. Episcop-vicar Lucian, care a zăbovit cu deosebire asupra rostului Bisericii în viața credincioșilor.

Duminică, 7 aprilie 1985, Florile, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă în catedrala mitropolitană din Sibiu, o ceartă priceasă, a explicat credincioșilor ceea ce înțelesurile praznicului. La sfârșitul Sf. Liturghii s-a oficiat un parastas în amintirea mitropolitului Nicolae Colan, la împlinirea a 18 ani de la adormirea sa în Domnul.

Marti, 7 mai 1985, a avut loc la Centrul arhiepiscopesc Sibiu, la recomandarea I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, o consfătuire de lucru cu personalul de la colecțiile muzeale bisericesti și centrele de concentrare a pieselor de P.C.N. de pe teritoriul Arhiepiscopiei Sibiului. Desfășurată sub conducerea P.S. Episcop-vicar Lucian Făgărașanul, în cadrul consfătuirii P.C. cons. cult. Gh. Papuc a prelucrat ultimele dispozitii în problemele de P.C.N., subliniind răspunderea ce ne revine tuturor în a ocroti cu maximă grijă valorile de orice fel moștenite de la înaintași, iar D-I Gh. Ban, de la O.J.P.C.N.—Sibiu, a dat o seamă de îndrumări tehnice de specialitate, privitoare la această problemă.

Împlinind 200 de ani, biserică din Șinca Veche, prot. Făgăraș, i s-au făcut reparații generale, în urma cărora biserica a fost resfințită de P.S. Episcop-vicar Lucian Făgărașanul, Duminică, 28 aprilie 1985. C. pr. S. Popovici, parohul local, distins și hirotesit „sachelar”, a făcut o scurtă dare de seamă asupra parohiei și lucrărilor executate. La sfârșitul Sf. Liturghii, cuvânt de învățătură a rostit P.S. Episcop-vicar Lucian Făgărașanul.

Joi, 2 mai 1985, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a primit vizita președintelui C.C. al C.E.B., Heinz Joachim Held, însoțit de pastorul Uve Peter Heidefeld, consilier la oficiul relațiilor externe ale Bisericii Evanghelice din R.F.G. Cu acest prilej distincții oaspeți au vizitat Centrul mitropolitan și Institutul Teologic Universitar din Sibiu, așezământul de la Păltiniș, precum și colecția de icoane pe sticlă de la Sibiel.

ALBA IULIA

Duminică, 10 martie 1985, P.S. Episcop Emilian a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă în Catedrala episcopală din Alba Iulia și a hirotonit întru preot pe C. diac. Vasile Roman pentru parohia Blaj-Izvoarele, prot. Aiud.

Duminică, 24 martie 1985, P.S. Episcop Emilian a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă în catedrala episcopală și a hirotonit întru diacon pe candidatul la preoție Ioan Șerban.

La Praznici Bunei Vestiri (25.III.1985), P.S. Episcop Emilian a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă în catedrala episcopală, hirotonind întru preot pe C. diac. Ioan Șerban pentru parohia Sârmas, prot. Luduș și întru diacon pe candidatul la preoție Iosif Zoica.

În după-amiaza aceleiași zile P.S. Sa a primit vizita ambasadorului Canadei la București Jacques Simard. În aceeași zi oaspetele a vizitat Mănăstirea Rașcu, admirând bisericuța veche, cu cele 8 straturi de pictură, biserică nouă și atelierul de covoare.

În 6 aprilie 1985, P.S. Episcop Emilian a făcut o vizită protocolară Excelenței Sale Jakob Antal, episcopul romano-catolic din Alba Iulia, prilejuită de praznicul Sf. Paști de către Biserica Romano-Catolică.

În Duminica Florilor, 7 aprilie 1985, P.S. Sa a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă în catedrala episcopală din Alba Iulia, cu care prilej a hirotonit pe C. diac. Iosif Zoica întru preot pe seama parohiei Poiana Aiudului, prot. Aiud.

La Praznici Invierii Domnului, P.S. Episcop Emilian, înconjurat de soborul slujitor al catedralei a săvârșit slujba Invierii în curtea catedralei, iar la ora 10, în Duminica Invierii a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă.

În după-masa aceleiași zile, P.S. Episcop Emilian înconjurat de soborul de preoți ai catedralei, din orașul Alba Iulia și suburbii, la ora 18 în catedrala episcopală a săvârșit „A doua Inviere” cu citirea Sf. Evanghelii în 12 limbi.

A doua zi de Paști, 15 aprilie 1985, pe linia tradiției împămintenite P.S. Episcop Emilian s-a aflat în mijlocul credincioșilor din orașul Blaj, săvârșind Sf. Liturghie arhierescă în catedrala din acest oraș.

A treia zi de Paști, 16 aprilie 1985, P.S. Episcop Emilian a primit vizita P.S. Episcop romano-catolic Jakob Antal din Alba Iulia și colaboratori, vizită ce a constituit încă un pas la promovarea ecumenismului practic și a legăturilor frățesti dintre culte.

Pe linia tradiției legată de județul Mureș, P.S. Episcop Emilian a săvârșit Duminică, 21 aprilie a.c., Sf. Liturghie arhierescă în catedrala cu hramul „Înălțarea Domnului” din Tg. Mureș, cu care prilej a rostit un cuvânt de învățătură.

Duminică, 10 martie 1985, P.S. Episcop Vasile a făcut un popas duhovnicesc în mijlocul credincioșilor din cartierul Oradea-Seleuș, săvârșind Sf. Liturghie în biserica parohială, părăsită de pr. Gheorghe Henț, iar după-masă a asistat la slujba vecerniei în Catedrala episcopală, cu ambele prilejuri rostit cite un cuvânt de învățătură.

În 25 martie 1985, de praznicul Bunei Vestiri, P.S. Sa a săvârșit Sf. Liturghie în biserica din parohia Cizer, prot. Șimleu, părăsită cu vrednicie de preotul Nicolae Gudea, care a fost distins, cu acest prilej, cu rangul de iconom. Arhiepiscopul a ținut un amplu cuvânt de învățătură.

Duminică, 24 martie 1985, P.S. Episcop Vasile a săvârșit slujba de sfințire a bisericii, cu hramul „Sf. Arh. Mihail și Gavril”, din parohia Ștircei, prot. Șimleu, părăsită cu mult zel de preotul Ștefan Morlocan, căruia i s-a acordat rangul de iconom. În după-amiaza aceleiași zile, P.S. Sa a oficiat

ORADEA

vecernia în biserica parohială din Șeredei, prot. Șimleu, părăsită cu bune roade de preotul Pamil Vlacu. La fiecare slujbă, arhiepiscopul a ținut cite un cuvânt de învățătură.

În ultima Duminică din martie, P.S. Sa a săvârșit slujba de binecuvântare a bisericii, monument istoric, din parohia Șinmartin, prot. Oradea, părăsită de tinarul preot Ioan Păscuță, distins, cu acest prilej, cu rangul de sachelar.

Și aici ierarhul a rostit un însuflețit și ziditor cuvânt de învățătură.

Duminică, 21 aprilie 1985, P.S. Episcop Vasile a săvârșit slujba de sfințire a bisericii din parohia Giunji, prot. Carei, în urma lucrărilor de renovare în interior și exterior, în ultimii ani. Preotul-paroh Lucian Tihal a fost distins cu rangul de sachelar. Ierarhul a ținut un ziditor cuvânt de învățătură.

Duminică, 28 aprilie 1985, P.S. Sa a săvârșit sfințirea bisericii din parohia Motiș, prot. Zalău. Pr. paroh Tr. Scurt a fost hirotesit întru iconom. Ierarhul a ținut cuvânt de învățătură.

A doua zi de Sf. Paști (15 aprilie 1985), P.S. Episcop Vasile, potrivit unei vechi tradiții, a săvârșit Sf. Liturghie pentru credincioșii din orașul Beiuș, jud. Bihor, în biserica „Din Deal”.

P.S. Sa a ținut un amplu și edificator cuvânt de învățătură.

În Duminica Florilor, de praznicul Ințării Domnului în Ierusalim (7 aprilie 1985), P.S. Episcop Vasile a săvârșit Sf. Liturghie în mijlocul unui sobor de preoți și diaconi în biserica-catedrală (Biserica cu Lună), ținând cuvânt de învățătură.

În după-amiaza aceleiași Duminici, în cadrul vecerniei de la aceeași biserică, corul catedralei, de sub conducerea P.C. par. Traian Codilă, a oferit credincioșilor, adunați în mare număr, un reușit concert religios.

LA AL 133-LEA AN DE APARIȚIE*

Așteptat de preoți și credincioși, la Centrul mitropolitan din Sibiu a apărut, cu binecuvântarea I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, *Îndrumătorul bisericesc, misionar și pastoral*, editat de Arhiepiscopia Sibiului pe anul 1985, al 133-lea an de apariție neîntreruptă.

Lucrarea se deschide cu un cuvânt înainte semnat de I.P.S. Mitropolit Antonie, care prezintă pe scurt traiectoria acestei venerabile publicații.

În continuare, în Îndrumător găsim gânduri omagiale consacrate Președintelui țării, la împlinirea a două decenii de când se află în fruntea Patriei.

Simțăminte de stimă și filială dragoste sint exprimate și P.F. Părinte Patriarh Iustin, la împlinirea vârstei de 75 de ani.

După o seamă de date legate de organizarea Bisericii Ortodoxe Române, activitatea ei peste hotare etc., Îndrumătorul bisericesc de la Sibiu urmează îndătinatele compartimente, care au intrat în bună măsură în conștiința cititorilor lui, aflat astăzi în aria întregii noastre Patriarhii.

La cap.: „*Invățătură și îndrumări arhieresci*”, I.P.S. Mitropolit Antonie, semnează două substanțiale materiale, primul fiind intitulat: „*Cei ce învață pe alții să se învețe mai întâi pe ei înșiși*”, axat, ca și materialul cu puternice rezonanțe din Îndrumătorul bisericesc din 1983, pe înalte chemări și exigențe ale misiunii preoțești.

„*Patria, viața noastră străbună*” este al doilea capitol al Îndrumătorului în care ne rețin atenția materiale ca: „*Cunoașterea istoriei Patriei, îndatorire de seamă a tuturor fiilor ei*”, „*Frumuseți de ieri și de astăzi ale Patriei*” ș.a., articole de mare actualitate fiind și la cap.: „*Pentru pacea a toată lumea*”.

La cap.: „*Aniversări — Comemorări*” sint în creștere marile evenimente din acest an, pe plan bisericesc cit și patriotice.

După: „*Experiențe pastorale*”, un bogat capitol al Îndrumătorului pe care îl semnalăm are drept generic: „*Sfinții, modele de viață creștină și mijloace de pastorație*”, în care cititorul găsește nu numai o orientare în ceea ce privește locul Sfinților în Biserica ortodoxă, aceste întrupări concrete și speciale ale idealului evanghelic de viață în lume, ci și un mic manual agiografic, cu vieți de sfinți români și provenienți din sful altar popoare, din veacul nostru și din alte perioade istorice.

Un tabel statistic sau *șematism* — cuprinzând toate parohiile din Arhiepiscopia Sibiului, cu menționarea tuturor bisericilor și specificarea dacă sint pictate, cind și de cine, cit și a preoților slujitori — încheie acest Îndrumător bisericesc, misionar și pastoral.

* Lucrarea poate fi comandată la Bibliotecă eparhială din Sibiu, str. 1 Mai 35.

Diacon Ioan Ivan și Preot Scarlat Porcescu, Mănăstirea Neamț, Iași, 1983, 372 p.

O monografie așteptată cu interes, de multă vreme. O datorăm distincilor cărturari moldoveni, diaconul Ioan Ivan, care — deși aparține cerului de mir — și-a legat viața de ctitoria mușatină, trăind aici, ca profesor de Seminar, mai bine de trei decenii, și preotul Scarlat Porcescu, fostul vicar administrativ al Arhiepiscopiei Iașilor, un alt înzestrat cercetător al istoriei Bisericii și culturii medievale din Moldova. I.P.S. Mitropolit Teoctist, într-un însuflețit „Cuvânt înainte”, subliniază rolul duhovnicesc, cultural-artistic, social-umanitar și patriotic pe care l-a îndeplinit mănăstirea Neamț în cele peste șase veacuri de existență. Osteneala autorilor n-a fost zadarnică, pentru că ne-a oferit o monografie completă, temeinic documentată, într-o limbă aleasă, care poate sluji ca model pentru altele, care așteaptă de mult să fie scrise. O bună parte din lucrare cercetează istoria mănăstirii, începând din vremea lui Petru Vodă Mușat și pînă în zilele noastre, inclusiv a schiturilor dependente de ea (Bogoslovul, Bolnița, Vovdienea, Pocrovul, Icoana ș.a.). Biserica mare, cu hramul Înălțarea Domnului, ctitoria lui Ștefan cel Mare din 1497, ocupă locul central (istorie, arhitectură, pictură etc.). Pagini numeroase sint consacrate activităților culturale-artistice desfășurate în mănăstire, mai ales în secolul XV, cînd au trăit aici copii și miniaturisti de seamă, ca acel Gavril Uric, cu celebrul său Tetraevanghel greco-slav din 1429, azi la Oxford, sau Teodor Mărieșcu, Nicodim, Casian și alții alții. De asemenea, se prezintă pe larg activitatea tipografiei, înființată în 1807, cu peste 160 de cărți imprimate pînă în 1872 și alte peste 300 numai în perioada interbelică, sub îndrumarea fostului stareț, apoi mitropolit și patriarh Nicodim Munteanu; muzeul cu obiectele de valoare istorică-artistică, biblioteca cu manuscrisele și cărțile ei rare, școlile care au funcționat în incinta mănăstirii, bolnița, care a îndeplinit un frumos rol umanitar etc. Viața duhovnicescă de asemenea și-a avut reprezentanții ei de seamă, dintre care consemnăm doar pe Pahomie, ctitorul Pocrovului și pe vestitul stareț Paisie, cu noile sale rînduiri de viață monahală. De mănăstirea Neamț își leagă numele peste 60 de vlădici, fie călugăriți aici, fie din cei care au învățat în școlile de aici au avut oarecari rosturi în viața ei. Autorii au izbutit să dea un șir de 143 de stareți, la unii cu indicare exactă a anilor în care au crîmuit obștea, care uneori s-a ridicat pînă la 700 de viețuitori. Un rezumat cuprinzător (c. 10 pagini) — în limbile franceză, engleză și germană — oferă și străinilor posibilitatea de a cunoaște, măcar în parte, trecutul mănăstirii.

Pr. prof. Mircea Păcurariu

Semnalăm... Semnalăm...

● Un nume nou în câmpul cercetării literare: Ioana Vușdea cu o monografie POMPILIU ELIADE (Ed. Univers, 1985, 251 p.). O restituire de mult așteptată care, fără îndoială, va stimula și ajuta studiul istoriei literaturii și a literaturii comparate la noi.

● A fost retipărită o carte de mare utilitate, și nu numai pentru specialiști în istoria artei: VALOAREA ARTEI ÎN RENĂȘTERE (ed. Meridiane, București, 1984), de Alexandru Marcu.

● După mai mult de o sută de ani o restituire de mare valoare culturală, atunci ca și azi, ne atrage atenția și ne îndatorează s-o recomandăm celor cărora se adresează și nu numai lor: RITORICĂ PENTRU TINERIMEA STUDIOASĂ, (București, 1984, 381 p.) de Dimitrie Gusti (n. 1818 Iași, † martie 1887) Ediția, cu tot ce comportă o asemenea chemare la a doua viață cu o bună introducere, e semnată de Mircea Frînculescu. Vorbirea, se spune, ne vine de la mamele noastre — Limba maternă — dar cei vechi credeau că vorbirea trumoasă și convingătoare comportă reguli și deprinderi deosebite și acestea se învață mai tirziu, iar știința care le cuprinde a fost numită Retică. Secolul trecut a acordat Reticii un loc de frunte în pregătirea culturală și la noi. Secolul nostru a abandonat-o. Ce păcat! Retică lui Dimitrie Gusti împlinește un mare gol, în lipsă de altceva mai la zi. Nu e numai o ediție pentru bibliotecă.

● Virgil Căndeia scrie în revista americană „Comuniunea românească” (anul XII, nr. 25—26, 1984), editată de George Alexe, un articol intitulat UMANISM ROMÂNESC ÎN BIBLIOTECI AMERICANE. Cunoscutul profesor și editor al operei lui Dimitrie Cantemir a avut șansa să descopere în Biblioteca Universității Harvard (Houghton Library) manuscrisul autograf al Vieții principelui Dimitrie Cantemir, alcătuit de iul său Antioh, în limba franceză, precum și manuscrisul versiunii originale latine a Istoriei creșterii și descreșterii Imperiului otoman. Manuscrisul a fost folosit de Voltaire care îl împrumutase de la Antioh Cantemir și a ajuns în America din Franța. Virgil Căndeia l-a fotocopiat și desigur îl vom avea în curînd în românește, întregind astfel moștenirea cantemirescă și făcînd o nouă dovadă a marii supraiețe geografice pe care s-a răspîndit opera acestui inegalabil umanist român.

● George Alexe scrie despre TRADIȚIE ȘI LIBERTATE ÎN SPIRITUALITATEA ORTODOXĂ, de Antonie Plămădeală, în revista sa americană „Comuniunea românească” (XII, 25—26, 1984).

● „Istoria controversată a Șcheilor” se intitulează un studiu al lui Alexandru Surdu în revista Astra din Brașov (nr. 1, 1985, p. 12—13). Oricît ar părea cuiva de ciudat, s-au găsit unii care să conteste originea românească a locuitorilor Șcheilor. Se știe că Iorga a numit românimea din Șchei „cea mai puternică obște românească”. Se știe că la 3 noiembrie 1918 șcheienii s-au constituit într-o reală „Republică românească” și că în frunte cu Vasile Salfu au plecat la Alba Iulia cu mare entuziasm. Se știe că „Deșteaptă-te Române” s-a născut la Brașov. Ei bine, un Nicolae Sulică, Sterie Stinghe, Constantin Leca au căutat totuși să dovedească originea sud-dunăreană a românilor din Șchei. Alexandru Surdu aduce argumente istorice, arheologice, folclorice și etnografice că acești locuitori cu un cunoscut simț românesc din cele mai vechi timpuri, sint localnici, autentici, mari patrioți. Cum s-ar explica toate acestea dacă n-ar fi români? E argumentul cel mai puternic, de cel mai evident bun simț!

● În odele și satirele lui Horațiu apar Dacus asper (dacul aspru), rigidul Getae (asprii geți), profugii Scythae (scitii nomazi) care scăpau cu luga de primejdii: „mai bine trăiesc asprii geți care își strîng laolaltă recolta de pe ogoarele neîmpărțite prin semne de hotar și, după ce le-au cultivat nu mai mult de un an, alții le iau locul, iar sclavul însărcinat cu muncile se bucură de o soartă egală, aequalis sors”. Romanii erau foarte atenți la pericolul dinspre pășile dacice. Horațiu spune că toți se întrebau: „Ce-ai mai auzit despre daci? — Numquid de Dacis audisti?” (Satire 1, 6, 53). În schimb, geții din dreapta Dunării, cînd aveau interese, cum a fost atunci cînd îi atacau Costarnii, se aliau cu romanii, cum a făcut unul din conducătorii lor, Roles care s-a aliat cu generalul roman H. Licinius Grassus, devenind socius et amicus populi Romani (Dio Cassius, în Istoria Romană, LI, 23—26). Despre acestea și despre altele, ca de pildă despre regele dac Cotiso (Horațiu, Oda III, 8) care era din munți, căci Daci montibus inhaerant (Dacii erau nedespărțiti de munți, cf. Florus, II, 28), scrie Ioan Micu: HORATIUS DESPRE PROFILUL MORAL AL STRĂBUNILOR NOȘTRI (în Magazin istoric, XIX, 3, 1985, p. 15—17).

● Profesorul și compozitorul Nicolae Lungu a fost sârbătorit pe scena Atheneului Român, (Săptămîna, 13, 1985). Adăugăm și omagiul nostru.

● Nu chiar un interviu, dar în orice caz o interesantă pagină de jurnal: „Cu Mircea Eliade la Chicago”, publică Monica Spiridon în „România Literară” (nr. 7, 1985, p. 19). Profesorul predă la Meadville Lombard School of Theology. Printre altele a fondat în America „Review of the History of Religions” pe care o conduce împreună cu Joseph Kitagawa și Charles Long. În momentul de față coordonează o monumentală Enciclopedie a Istoriei Religiiilor (The Encyclopedia of the History of Religion) în 16 volume care va apare pînă în 1986, înainte de a împlini 80 de ani. Aflăm că Mircea Eliade e la curent cu ceea ce se scrie în țară, cunoaște scriitorii și, firește, are preferințe. „În primul rînd Marin Sorescu”, pentru poezie și teatru dar și mulți alții: Marin Preda, Nichita Stănescu, Ștefan Bănuțescu, Dumitru Radu Popescu, Ana Blandiana. Odată cu intrarea în cea de a treia etapă a vieții și activității, — pensionarea — se va stabili din nou la Paris. Va fi o întoarcere glorioasă în orașul care n-a știut cum să-l primească și să-l păstreze cu vreo 35 de ani în urmă. Dar de fapt Mircea Eliade nu se mai poate întoarce nicăieri. E de mult pretutindeni.

● Și pretutindeni scrie și visează românește, cum i-a mărturisit lui Claude-Henri Rocquet.

● Un „Omagiu lui Mircea Eliade” publică G. Carageani în rev. „Convergențe românești” (nr. 4, 1985, p. 32—34) editată de C. Michael-Titus la Londra.

● Revista „Orizont” (9, 1985) acordă o pagină întreagă (p. 16) amintirii lui Albert Camus. Semnează Jean-Paul Sartre (trad. Margareta Gyurcsik) și Mircea Mihăieș.

ANTONIE P

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Lucian Făgărașanul, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Diac. prof. Dr. Aurel Jivi — redactor adjunct; Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu — membri; tehoredactor: Diac. Ezechil Oancea; corector: Pr. Vartolomeu Constantinescu.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir București, Calea Griviței nr. 64—66.